

**ДОПОВІДЬ
МИТРОПОЛИТА КИЇВСЬКОГО
І ВСІЄЇ УКРАЇНИ ЕПІФАНІЯ
НА РОЗШИРЕНОМУ ЗАСІДАННІ
АРХІЄРЕЙСЬКОГО СОБОРУ
УКРАЇНСЬКОЇ ПРАВОСЛАВНОЇ ЦЕРКВИ
(ПРАВОСЛАВНОЇ ЦЕРКВИ УКРАЇНИ)**

*Дорогі владыки,
улюблені у Христі співбраття і співслужителі!
Христос воскрес!*

Сьогодні – останній із 40 днів святкування Світлого Христового Воскресіння, коли нинішнього року ми вітаємося цими радісними і вічними словами, цим коротким, але сповненим глибокого змісту благовістям про перемогу Божу, про перемогу життя та правди. І ці слова в особливий спосіб відлунюють у наших серцях в час, коли український народ, частиною якого є всі ми, переживає найважчі у історії сучасних поколінь страждання і випробування. Свідчення віри у воскресіння Христове в таких важких умовах допомагає нам, зміцнює нашу віру в перемогу України, в перемогу над злом «руського міра», в перемогу правди, в можливість досягнення справедливого, справжнього миру для нашої країни, для Європи та світу.

Десятий рік триває російська війна проти України, понад 450 днів наша держава разом із союзниками та людьми доброї волі у цілому світі протистоїть повномасштабній агресії кремлівської імперії зла. Кожен день нашого життя, нашого служіння, нашої праці має свою дуже дорогу ціну – ціну крові та життів наших воїнів, чоловіків і жінок, які захищають Україну від повторення на вільній території нашої Батьківщини актів російського геноциду, подібних до вчиненого окупантами в Бучі, в Маріуполі та багатьох інших місцях. Тому перш ніж ми безпосередньо розпочнемо нашу роботу, я пропоную піднести молитву за душі загиблих на фронті українських воїнів, за душі замордованих російськими окупантами мирних мешканців – нехай Господь упокоїть їх у Царстві Своєму! Вічна їм пам'ять!

Сердечно вітаю усіх вас, дорогі владыки, з початком роботи чергового Архієрейського Собору нашої Помісної Української Православної Церкви!

Хоча за Статутом Православної Церкви України склад Архієрейського Собору обмежується лише єпархіальними архієреями, від початку, від першого нашого Собору ми проводимо його, залучаючи весь єпископат, адже це відповідає і нашим традиціям, і потребам життя Української Церкви. За рішенням Священного Синоду засідання нашого Собору, як і у попередні рази, скликається у розширеному складі єпископату Православної Церкви України. Священний Синод також узгодив порядок денний, який пропонується для вашого затвердження:

1. Доповідь Предстоятеля про життя Помісної Церкви за період після Архієрейського Собору 24 травня 2022 р.
2. Затвердження проєкту Статуту (положення) про управління Української Православної Церкви (Православної Церкви України), попередньо схваленого Священним Синодом.
3. Питання календарної реформи.
4. Затвердження рішень Священного Синоду УПЦ (ПЦУ) за поточний рік, від часу попереднього Архієрейського Собору, та рішень, що з них випливають.

Прошу підтримати й затвердити такий порядок денний і формат нашої роботи.

Свято-Успенська Києво-Печерська Лавра

Минув рік від нашого попереднього засідання. За цей рік і в країні, і в Українській Церкві відбулися вагомі зміни, особливим видимим знаком яких є місце, де сьогодні відбувається Архієрейський Собор Православної Церкви України – Трапезний храм преподобних Антонія і Феодосія Свято-Успенської Києво-Печерської Лаври. Це місце є символічним, окрім усього іншого, ще й тому, що в листопаді 1991 р. саме тут відбувся Собор УПЦ, який одногосно підтримав необхідність автокефалії для Української Церкви.

Рік тому Священний Синод на своєму засіданні відновив цю обитель у складі Православної Церкви України, розпочавши складний процес звільнення всеукраїнської і загальноправославної святині від ярма «русского міра». На цьому шляху чинилися серйозні перешкоди. Зокрема, в порушення норм законодавства реєстрація статуту Лаври замість визначеного законом одного місяця попереднім керівництвом Державної служби етнополітики і свободи совісті проводилася майже пів року. Але як відомо, на святого Різдва Христового у соборному Успенському храмі відбулася перша літургія, яку очолив Пред-

стоятель Православної Церкви України, який є також Священноархімандритом Лаври. Відтоді українські богослужіння в Лаврі стали регулярними – з нагоди визначних свят їх очолює Священноархімандрит, а в недільні дні служіння очолює виконуючий обов'язки намісника Лаври архімандрит Авраамій.

Процес звільнення української святині від ярма «руського міра» триває. Він складний, але незворотній. Держава розірвала угоду зі структурами Московського патріархату в Україні, які монополюно користувалися святинями Лаври протягом попередніх понад трьох десятиліть. Триває процес повернення майнового комплексу Лаври у відання Міністерства культури та Національного заповідника, який невдовзі повинен бути завершений. Рік тому ми звернулися до українського Уряду з проханням надати обителі у складі Православної Церкви України храмові та інші приміщення в Лаврі, необхідні для проведення богослужінь та для чернечого життя і служіння. Чернече життя оновленої обителі повинно продовжитися, в цьому святому місці повинна надалі лунати молитва. Ми будемо працювати над тим, щоб і це наше прохання було задоволене.

Свято-Успенська Києво-Печерська Лавра, а також і Почаївська Успенська Лавра – дві особливих православних святині зі складною, але славною історією. Святині, які під час поневолення України були поставлені на служіння російській імперській ідеології, але які не втратили свого історичного українського коріння. І ми віримо, що за молитовним заступництвом преподобних отців Антонія і Феодосія та інших преподобних Києво-Печерських, за молитовним заступництвом преподобних Іова та Амфілохія, чудотворців Почаївських, наші святині будуть звільнені від панування в них духу «руського міра» та повернуться до свого первісного призначення – бути чернечими обителями, служити Богу, Церкві України та побожному українському народу, бути прикладом для духовного наслідування, а не приводом для спокуси та нарікань серед людей.

Окремо хочу підкреслити, що справедлива боротьба з духом «руського міра», який наш Собор засудив ще минулого року, не повинна підмінятися боротьбою з Церквою як такою, набуваючи потворних форм богохульства в дусі антирелігійних карнавалів минулого. Православна Церква України не має стосунку до організації та проведення подібних поодиноких вистав та закликає наших вірних і прихильників не підтримувати таких форм протесту, які виходять за рамки прийняттого для православних християн.

На завершення цієї частини доповіді хочу від усіх нас, від імені Православної Церкви України подякувати Президентові, Уряду, Міністерству культури і Національному заповіднику за вже зроблені вагомі кроки з повернення українських святинь. Водночас ми висловлюємо сподівання, що розпочата робота буде приведена до логічного підсумку та просимо Бога і Його святих угодників благословити цю добру справу успіхом.

Свято-Успенська Києво-Печерська Лавра і Почаївська Успенська Лавра – дві чернечі обителі, дві святині, які мають виняткове, унікальне значення для формування релігійної ідентичності українського народу, для утвердження православної віри, для формування чернечої традиції України-Руси, нашої духовної культури. Тому ми, з Божою допомогою і надалі будемо робити все від нас залежне, щоб ці дві святині у складі Православної Церкви України, як це і належить за канонічним правом та відповідно до історичної справедливості, оновлювалися і зростали, та будемо надалі послідовно опонувати всім намаганням створити перешкоди в досягненні цієї доброї та справедливої мети.

Церква у фактах

Дорогі брати! Розпочавши свою доповідь з вагомого і видимого знаку змін, які відбулися за цей рік, хочу зазначити, що за браком часу в ній будуть охоплені не всі аспекти життя нашої Помісної Церкви за попередній період. Адже, по-перше, про всі поточні важливі події та про ухвалюванні рішення інформація поширювалася регулярно і у повному обсязі через офіційні публікації. По-друге, у порядку денному нашого Собору стоять два вагомих питання, розгляду яких слід буде приділити достатньо часу. Але повинен підкреслити – якщо якість питання у цій доповіді висвітлені коротко чи узагальнено або про якісь не згадано безпосередньо, то це не означає, що вони незначні чи їм не приділялася належна увага.

Як і в попередні роки, Православна Церква України була і залишається найбільшим релігійним об'єднанням в нашій державі, у першу чергу – за рівнем самоідентифікації з нею наших співгромадян та суспільної довіри. Приблизно три чверті наших співгромадян визначають себе православними віруючими. Понад половина – приблизно 55 % серед усіх опитаних мешканців України – ідентифікують себе вірними Православної Церкви України. Водночас прихильними до Московського патріархату в Україні себе визнають, за різними даними, від 2 до 4 % опитаних.

На сьогодні Православна Церква України складається з 45 єпархій, які в Україні об'єднують близько 8500 громад і понад 80 чоловічих та жіночих монастирів.

Як і минулого року, ми маємо 9 закладів вищої духовної освіти: 5 академій (Київська, Львівська, Волинська, Ужгородська, Івано-Франківська), 1 інститут (Івано-Франківський), 3 семінарії (Львівська, Рівненська, Дніпровська). Крім того, у Чернівецькому національному університеті ім. Ю. Федьковича, з яким Православна Церква України підписала Меморандум про співпрацю через Управління духовної освіти і богословської науки, діють освітні програми «Богослів'я» першого (бакалаврського) і другого (магістерського) рівнів вищої освіти. Загальна кількість студентів, які в них навчаються, – понад 1200.

Як плід введення минулого року в дію законодавчих змін серйозного й якісно нового розвитку набуло капеланське служіння нашої Церкви в Збройних силах України. У зв'язку з цим перед нами стоїть ще дуже багато викликів, зокрема щодо забезпечення потреб у капеланах, їх належної підготовки та підтримки їхньої праці з боку держави. Прошу всіх вас, дорогі владыки, на місцях приділяти питанню капеланського служіння особливу увагу. Адже від успіху наших військових залежить майбутнє і нашої держави, і нашої Помісної Церкви.

Протягом минулого року Київська Митрополія здійснила нове видання Псалтиря українською мовою; підготовлений до друку і найближчим часом вийде Часослов, а також з'явиться оновлене видання Службеника – вже у двох частинах. Видавнича діяльність Київської Митрополії буде продовжена – ми плануємо постійно збільшувати число видань богослужбових книг українською мовою, здійснених Православною Церквою України.

У жовтні минулого року Священний Синод створив Місію капеланської допомоги вірним ПЦУ, які внаслідок війни тимчасово перебувають поза межами України. Місію очолив заступник голови Управління зовнішніх церковних зв'язків митрополит Рівненський і Острозький Іларіон. Владика з благословення Предстоятеля мав робочу зустріч із Його Всесвятістю Вселенським Патріархом Варфоломієм для обговорення способів співпраці в дусі Томосу.

Загалом служіння в нашій Церкві здійснюють приблизно 5300 кліриків. Ми маємо 61 архієрея – 45 єпархіальних, 10 вікарних, 3 титулярних архієрея, а також 3 архієреї перебувають на спокої. За всіма цими показниками Православна Церква

України, навіть в умовах аномального існування в Україні неканонічної юрисдикції Московського патріархату, залишається однією з найбільших Помісних Церков.

Із часу попереднього Собору відбулися дві архієрейські хіротонії – преосвященних владик Антонія (Фірлея) та Єфрема (Хом'яка). Привітаємо наших співбратів: Аксіос!

Об'єднавчий процес

Отже, за нашими даними, відбувається зростання кількості парафій за минулий рік приблизно на 900 громад, а кількості кліриків – приблизно на 400 осіб. Значною мірою це зростання сталося завдяки об'єднавчому процесу, який об'єктивно триває, попри системний і переконаний спротив йому з боку керівництва Московського патріархату в Україні.

Протягом попередніх трьох з половиною десятиліть, коли Московський патріархат в Україні формував мережу своєї присутності, маючи глибокі зв'язки з владою, проросійськими політиками та олігархами, спираючись на російський вплив, – склалася ситуація глибокої диспропорції між кількістю офіційно зареєстрованих МП релігійних громад та реальним числом тих, хто себе ідентифікує з цією юрисдикцією.

Війна на сході України, а потім і повномасштабне вторгнення спонукали багатьох в нашому суспільстві та серед вірних змінити своє ставлення до церковної приналежності, розірвати духовну підлеглисть країні-агресору. На особистому рівні цей процес відбувається простіше й швидше. Натомість на рівні релігійних громад він потребує проходження тривалої та складної процедури. Тому з об'єктивних причин зміна громадами своєї юрисдикції, вихід із неканонічного підпорядкування Московському патріархату, виконання вимог церковного порядку та приписів Томосу про автокефалію і входження в родину Православної Церкви України відбувається повільніше, ніж зрушення в суспільній думці та в самоідентифікації, які фіксують соціологи.

Але процес зміни громадами своєї підлеглисті є природним, він має своїм джерелом не якісь штучні передумови чи примус, а реальну зміну ставлення до Московського патріархату, подальша підлеглисть якому і багатьма вірними, і більшістю суспільства України сприймається як аморальна, особливо в умовах геноцидної війни Росії проти України. Війни, яку облудно благословляє та виправдовує глава РПЦ Кирил Гунядев і очолювана ним патріархія. Та патріархія, яка фактично є не

релігійним центром, а департаментом кремлівського режиму для контролю за релігійним життям.

В цих умовах наше спільне завдання – сприяти тому, щоб процес об'єднання українського православ'я, який триває, проходив максимально мирно. Ми бачимо, що Московський патріархат та його прихильники всіляко намагаються цьому перешкоджати, штучно створюють конфліктні ситуації там, де всі питання можна розв'язати спокійно, розпалюють ворожнечу, поширюють неправду й наклепи про нашу Церкву і про Україну, в першу чергу закордоном.

Цю неправду ми повинні викривати та захищати свободу волевиявлення громад, які хочуть звільнитися від ярма «русского міра». Водночас дуже важливо пам'ятати, що наша мета – мирне, добровільне, усвідомлене об'єднання українського православ'я навколо Православної Церкви України і Київського престолу. Досягти цієї мети ми можемо лише розуміючи також і власну відповідальність, щоб якісь помилки з нашого боку чи використання імені та авторитету Православної Церкви України сторонніми силами для відвертих провокацій не ставали на перешкоді і не уповільнювали цей рух.

Протягом минулого року наша Церква намагалася розпочати офіційний діалог із представниками юрисдикції Московського патріархату, але, попри нашу добру волю і відкритість, він так і не відбувся. Рік тому ми пропонували розпочати цей діалог без передумов, як кажуть – «із чистого аркуша». У документах нашого Собору, у синодальних заявах і у зверненнях Предстоятеля не раз повторювалася ця пропозиція. Натомість зібрання Митрополії МП в Україні, яке рік тому відбувалося у столичній Феофанії, офіційно сформулювало тези, які є абсолютно неприйнятними і є не пропозицією щодо діалогу, а просякнутим духом «русского міра» ультиматумом про повну капітуляцію.

Нагадаю, що тоді нам запропонували, перш ніж очільники МП в Україні почнуть думати про те, чи вести з нами діалог, виконати три передумови:

- визнати, що ми не маємо рукоположення і сану;
- визнати, що ми не є автокефальною Церквою;
- визнати за структурою МП монопольне «кріпосне право» на розпорядження долею поки що підлеглих їй релігійних громад.

Хіба такі передумови можуть бути не те, що сприйнятті, а навіть обговорювані? Їх не сприймає ані наша Церква, ані біль-

шість українського суспільства. Їх прийняття було би шкідливим для нашої держави та сприятливим для країни-агресора. Також і представники інших Церков, релігійних спільнот та міжнародні партнери, з якими ми обговорювали ці питання, одногосно підтримали нашу думку, що такі ультиматуми є неприйнятними.

Зі свого боку ми можемо лише підтвердити подальшу нашу відкритість до діалогу без висунення передумов. Однак діалог цей повинен враховувати три ключових принципи, від яких Православна Церква України не відмовиться і не відступатиме за будь-яких умов.

1. Мета діалогу з нашого боку – об'єднання українського православ'я. Ми не бачимо сенсу вести діалог, якщо його метою буде консервація стану розділення Церкви в Україні, особливо на умовах життя українського православ'я до Томосу про автокефалію, як цього хочуть у МП.
2. Визнання рішення Вселенського Патріархату від жовтня 2018 р. у справі апеляцій з України щодо неканонічних рішень РПЦ. Відтак першим кроком з боку Митрополії МП в Україні має бути відкликання рішень щодо розриву свого спілкування із Вселенським Патріархатом та рядом Помісних Церков. Бо хіба можна вірити запереченням про бажання діалогу з нами тих, хто заперечує спілкування із Вселенським Патріархатом та іншими беззаперечно визнаними Православними Церквами?
3. Ми готові вести діалог лише зберігаючи приписи Томосу про автокефалію, у якому визначено, що всі єпархії, монастирі, парафії та інші православні церковні установи повинні бути в юрисдикції автокефальної Православної Церкви України. Існування юрисдикції Московського патріархату в Україні, як і будь-який інший спосіб, який передбачає окреме від ПЦУ існування православних церковних структур в нашій державі – канонічна аномалія, порушення, яке раніше чи пізніше має бути виправлене.

Слід підкреслити, що хоча з керівниками МП в Україні через їхню позицію діалог так і не зміг розпочатися, це не означає, що діалогу нема – він є, і об'єднаний процес, який успішно триває, є його плодом і свідченням. Це діалог із вірними, діалог із духовенством. Якщо очільники МП в Україні, як колись книжники і фарисеї, сидячи на престолах, самі не хочуть єдності Церкви і тим, які хочуть єдності – чинять перешкоди, то насправді це не

є нездоланною перепоною. Ми ведемо і будемо вести діалог з тими, хто бажає блага Церкві та Україні, хто справді вболіває за майбутнє українського православ'я та хоче служити ближнім, а не «руському міру». А ті, хто не хочуть цього, – нехай Господь, єдиний Глава Церкви, звершить над ними волю Свою.

Церковні питання і українське суспільство та держава

Протягом минулого року відбулися суттєві зміни у ставленні української держави до питань у релігійній сфері життя українського суспільства. Мабуть, ключовим спонуканням до таких змін стало те, що за цей час роль у розпалюванні та підтримці російської агресії проти України як Московської патріархії, так і особисто її керівника Гундяєва та її окремих структур, стала беззаперечною і всім видною.

Але попри це керівництво Митрополії МП в Україні вирішило обмежитися лише деклараціями. Заявивши публічно про нібито незалежність від РПЦ – по суті це керівництво пішло на обман і держави, і суспільства, зберігаючи надалі свою підлеглість Московській патріархії. А в умовах гібридної війни питання впливу на Україну кремлівської диктатури через Московську патріархію, яка є фактично російським урядовим департаментом, – це питання національної оборони і суспільної безпеки, від вирішення якого значною мірою залежить і українська перемога над агресором.

Слід нагадати, що ще влітку та восени минулого року наша Церква була вимушена робити заяви щодо перешкоджання релігійним громадам з боку представників влади у свободі волевиявлення. Низка колишніх вже високопосадовців використовували своє становище і повноваження для того, щоб усіляко лобювати інтереси структур МП в Україні. Дійшло до відкритих погроз переслідувати тих, хто сприяє зміні громадами своєї юрисдикції, бо це нібито «сприяє ескалації російської агресії».

Але ці виклики були успішно подолані, а низка проблемних питань – розв'язані. Усвідомлюючи важливість релігійних питань, Кабінет міністрів України наприкінці року ухвалив рішення підвищити рівень Державної служби етнополітики і свободи совісті до урядового та призначив її нового керівника Віктора Єленського, який є одним із найкращих і найдосвідченіших фахівців у цій сфері в Україні. Рада національної безпеки і оборони ухвалила на початку грудня минулого року низку важливих рішень, якими було започатковано новий етап де-

монтажу інституційного впливу Москви на релігійне життя в Україні та зупинення і заборону використання цього впливу як інструменту гібридної агресії.

Як Церква ми підтримуємо законодавчу заборону адміністративних та юрисдикційних зв'язків між релігійними організаціями в Україні та релігійними центрами в країні-агресорі. Релігійна сфера повинна бути так само надійно захищена від кремлівської агресії, як і наша земля, як наш інформаційний простір, наша історія та культура, наша ідентичність і все, що ворог намагається знищити.

Це жодним чином не означає заборони релігійної діяльності чи обмеження свободи віросповідання. Такої думки притримуємося не лише ми, але і всі основні Церкви та релігійні спільноти, за виключенням самої структури МП в Україні.

Слід відзначити, що Конституційний суд України визнав закон, яким визначено критерії підлеглості російським релігійним центрам, – т. зв. закон «про перейменування» – конституційним. А днями адміністративний суд відхилив позов структур МП, який розглядався з січня 2019 р. і блокував виконання цього закону. Також і спеціальна державна релігієзнавча експертиза підтвердила, що релігійне об'єднання, яке використовує назву УПЦ, – насправді було, є і залишається частиною Московського патріархату.

Тому ми закликаємо державу якнайшвидше ухвалити відповідний законопроект, внесений Урядом, доповнивши його найкращими пропозиціями з інших проєктів, що також внесені з цього питання до парламенту. І цим покласти край втручання московських центрів в українське релігійне життя та використання свого впливу як інструменту агресії проти України.

Як Предстоятель можу засвідчити, що протягом попереднього періоду, особливо другої його половини, нам вдалося вивести відносини з державою на новий рівень, який ми можемо вважати партнерством, спрямованим на благо українського народу. Але чимало є тих, кому такі нормальні відносини між Церквою і державою не подобаються, і вони намагають всіляко їх підривати, у тому числі неправдивими звинуваченнями.

У зв'язку з цим слід знову підкреслити думку, яку ми вже неодноразово висловлювали і яка є нашою принциповою позицією: Православна Церква України не була, не є зараз і не прагне у майбутньому бути «державною церквою». Ми є державницька Церква в тому сенсі, що ми підтримуємо державність, суверенітет, територіальну цілісність України, ми співпрацюємо з

державою на партнерських засадах, шануючи конституційний принцип відокремлення Церкви і держави.

Але ми не хочемо бути «державною церквою», бо це означало би для нас втрату тієї свободи, яку ми маємо і завдяки якій успішно розвиваємося. Натомість ми є народна Церква – бо саме завдяки підтримці більшості українського народу ми відродилися після років радянських гонінь. Саме завдяки українському народу ми розвивалися тоді, коли державна і місцева влада всіляко підтримувала Московський патріархат і протидіяла тим, хто порвав із ним. Саме завдяки українському народу стали можливими і успіх об'єднавчого процесу, і отримання Томосу про автокефалію.

Одним зі засобів сіяння недовіри до Помісної Церкви та перешкоджання її розвитку є наполегливе намагання представити Православну Церкву України заручницею чи учасницею партійної боротьби. Я вже робив публічну заяву з цього приводу і повторюю її знову – ми не дозволяли дотепер і надалі не дозволятимемо робити цього.

За сприяння розбудові Помісної Церкви ми вдячні всім політичним силам, незалежно від того, чи вони представляють у певний проміжок історії владу або опозицію. Але жодна політична сила, партія чи окремих лідер не можуть і не будуть мати в Православній Церкві України якоїсь виняткової чи тим більше контролюючої ролі. Як я вже сказав, ми є народна Церква і державницька Церква, але не «державна церква», тим більше не партійна чи приватизована.

Роками структура Московського Патріархату в Україні розбудовувалася саме за такою хибною моделлю тіньового контролю та «приватизації». Деркач, Новінський, Медведчук та інші діячі вважали себе ніби учасниками «акціонерного товариства», що вирішують за спиною найнятих «менеджерів у рясах» всі ключові питання. Така модель значною мірою спричинилася до нинішньої публічної катастрофи Московського патріархату в Україні.

За принципом перекидання відповідальності з хворої голови на здорову наші супротивники наполегливо намагаються дискредитувати Православну Церкву України, нав'язуючи їй імідж «церкви Петра Порошенка». У такий саме спосіб свого часу намагалися Київський Патріархат подавати як «церкву Кравчука» – нібито виключно партійний політичний проєкт, який працює лише на імідж однієї особи.

Ми неодноразово спростовували такі брехливі плітки не лише через заяви, але самими реаліями нашого життя. Ані

Петро Порошенко, ані будь-який інший політик, незалежно від того, представляє він владу чи опозицію, не відіграє у житті Православної Церкви України якоїсь особливої ролі, яка давала би будь-кому підстави з цими іменами в такому контексті пов'язувати нашу Помісну Церкву.

Мені відомо, що, користуючись звичайними в демократичному суспільстві процесами політичної конкуренції, наші супротивники вживають шалених зусиль, аби підірвати довіру і співпрацю зокрема між нами і державою, спрямовані на протидію агресії «руського міра». Різними каналами поширюють цілком брехливу інформацію про те, що керівництво Православної Церкви України і особисто Предстоятель нібито кимось контролюються і спрямовуються в діях. Такі твердження – відверта брехня і брудний наклеп.

Жоден, підкресляю, жоден з українських політиків не мали і не мають контролю щодо позиції та рішень Церкви. Тим більше, цього не мають і не можуть мати якість регіональні клани, які від початку вперто намагалися його добитися, але зазнали фіаско. Так було дотепер, так буде і надалі.

Я прошу Архієрейський Собор підтримати цю позицію та всіх вас, дорогі брати, прошу керуватися саме таким баченням розвитку церковного життя у своїй праці на місцях.

Зовнішня діяльність

За браком часу і враховуючи те, що про всі важливі події ми вчасно і докладно інформували, у цій частині доповіді я зупинюсь на основних наших досягненнях лише побіжно. Але, на мою думку, навіть окремо взята кожна з цих подій насправді є вагомою віхою в нашому розвитку, нашим спільним досягненням, про яке ще 10, а тим більше 20 чи 30 років тому можна було лише мріяти.

Зокрема, за звітний період відбулися офіційні візити Предстоятеля та делегації ПЦУ до Греції та до Єгипту. У Греції відбулося співслужіння Вселенського Патріарха Варфоломія та Афінського Архієпископа Ієроніма з Предстоятелем Церкви України. Успішно відбувся і мирний візит Предстоятеля до Олександрійського Патріархату. Окрім цього, в рамках закордонної подорожі у січні Предстоятель відвідав Вселенського Патріарха Варфоломія у його резиденції в Константинополі.

Офіційні делегації ПЦУ тричі за цей час відвідували Кіпрську Церкву – для спілкування зі спочилим нині блаженної пам'яті Архієпископом Кіпрським Хризостомом II, участі в

його похованні та в заходах з нагоди інтронізації новообраного Архієпископа Кіпру Георгія III.

Окрім цього, Предстоятель у складі делегації Всеукраїнської Ради Церков і релігійних організацій відвідував Берлін, Брюссель та європейські інституції, а також Ватикан, де мав зустріч із Папою Римським Франциском та керівниками основних інституцій Римської курії.

Предстоятель у липні минулого року також взяв участь у міжнародному форумі в Лондоні на підтримку релігійної свободи, а також мав офіційні зустрічі з духовним лідером англіканської спільноти Архієпископом Кентерберійським Джастіном Уелбі як у його резиденції в Лондоні у липні, так і під час його візиту до Києва в листопаді.

У Києві Митрополит двічі приймав делегації Всесвітньої Ради Церков на чолі з генеральними секретарями цієї організації, а офіційна делегація ПЦУ взяла участь у роботі Асамблеї ВРЦ у Німеччині. Наша Церква нині має статус офіційного заявника на членство у ВРЦ, і хоча процедура його набуття тривала та багатоступенева, але ми сподіваємося успішно її завершити.

Натомість наше звернення про набуття членства у Конференції Європейських Церков вже було позитивно розглянуте та задоволене. Тож за кілька місяців ми набудемо повноправного статусу в цій провідній організації християнської міжконфесійної співпраці в Європі.

Митрополита у його резиденції в Києві за цей час відвідали представники єпископських конференцій Римсько-Католицької Церкви з Польщі, Німеччини, Франції та Бельгії, англіканський архієпископ Південної Африки, інші релігійні лідери.

Короткою за часом, але символічною і вагомою була зустріч у Михайлівському Золотоверхому соборі з Президентом США Джозефом Байденом під час його візиту до Києва.

«За видатні заслуги у боротьбі за християнські цінності» рішенням Капітулу Міжнародної відзнаки імені єпископа Тадеуша Перонка «*In Veritate*» одним з двох минулорічних її лауреатів став Предстоятель Православної Церкви України. Цю вагому міжнародну нагороду було отримано у Кракові під час спеціальної щорічної урочистої церемонії. У рамках цієї події також відбулася плідна зустріч Митрополита з Президентом Європейського парламенту пані Робертою Мецолою.

Буквально днями плідно завершилася велика поїздка делегації на чолі з митрополитом Федором та ректором КПБА прото-

ієреєм Олександром Трофимлюком до Греції для розширення наукової, освітньої та богословської співпраці.

Це лише короткий перелік основних подій зовнішньої церковної діяльності. Сподіваємося продовжувати та розширювати її.

Статут про управління

Від звіту про події попереднього року перейдемо до двох головних питань, які належить розглянути нашому Собору та за якими ухвалити рішення. Перше з них – ухвалення Статуту (положення) про управління ПЦУ.

Необхідність такого документу продиктована кількома факторами.

По-перше, у нашому Статуті, який готувався у складних умовах перед Об'єднаним Собором та за основу має грецькі зразки, відсутня низка не лише необхідних норм, але й цілих розділів – наприклад таких, які стосуються парафій, монастирів, духовних навчальних закладів, синодальних установ. Низка норм, наприклад щодо Помісного Собору, прописана дуже коротко й узагальнено, адже в грецькій традиції взагалі не існує такого органу церковного управління, тоді як у нашій традиції це є головна соборна інституція Помісної Церкви.

Отже, сам плин життя, наші церковні традиції, певні юридичні вимоги поставили перед нами потребу врегулювати низку статутних питань.

Для того, щоб не розпочинати процедуру перегляду самого Статуту, було вирішено запропонувати ці питання вмістити у внутрішній документ – Статут (положення) про управління. Наявність такого документу передбачена в низці вже ухвалених Синодом і затверджених нашими Соборами типових статутних документів, таких як статuti управління епархій.

Синодальна Комісія розглянула і передала Священному Синоду напрацьований проект документа. Також він був розісланий усім вам і розданий тут у робочих матеріалах. Вчора на засіданні Синоду ми розглянули цей проект, а також низку пропозицій, які були запропоновані від архієреїв. Частина було враховано. Запропоновані зміни також у вигляді таблиці є в розданих матеріалах.

Статут про управління не змінює Статуту нашої Церкви, але доповнює його і роз'яснює механізми виконання статутних норм. За основу Статуту про управління взято типові статuti, які вже схвалені Священним Синодом та затверджені нашим Собором, – це статuti управління епархії, парафіяльний, монастирський, духовного навчального закладу та синодального

управління. Також до цього документа включені норми, які регулюють роботу Синоду і так само раніше були затверджені.

Не вдаючись у деталі, про які ми будемо говорити, коли перейдемо безпосередньо до проєкту документа, хочу підкреслити, що його ухвалення – життєва необхідність для подальшого розвитку Церкви. Він створений не на основі теоретичних уявлень, але практичних норм, за якими наша Церква вже живе, які вже використовує, користь і правильність яких підтверджена практикою.

Також хочу підкреслити, що низка норм, які нібито дублюють повноваження різних соборних органів, насправді також засновані на звичайній практиці, адже саме так працює соборність – Синод, Архієрейський і Помісний Собори можуть мати паралельні повноваження та здійснювати їх під час свого зібрання. Водночас органи вищого рівня затверджують – або не затверджують чи змінюють – рішення органів нижчого рівня. У такий спосіб зберігається поточна керованість церковними справами, бо Архієрейський Собор збирається раз на рік, Помісний – раз на п'ять років, а багато питань потребують більш швидкого реагування. Водночас Архієрейський і Помісний Собори мають повноту прав щодо рішень Синоду, можуть їх переглянути чи запропонувати інше вирішення питання.

Сподіваюся на вашу підтримку запропонованого проєкту, його конструктивне обговорення та затвердження. Після цього пропоную цей Статут передати на затвердження Помісному Собору, який має в нашій Церкві найвищу владу і повинен сказати своє ствердне слово.

Календарне питання

Питання календарної реформи давно дискутується і в суспільстві, і в Церкві. І ми бачимо, що з року в рік все більшим стає число прихильників переходу на оновлений, сучасний календар, яким вже давно користуються більшість Помісних Православних Церков.

З новою силою це питання постало внаслідок російської агресії. Слід визнати, що протягом кількох століть традиційний юліанський календар сприймався як один із головних ідентифікаторів української церковної культури. Спочатку це було ознакою спротиву латинізації, а після більшовицької революції – також ознакою опору радянській системі.

Однак у сучасних умовах соціальний і культурний контекст юліанського календаря і його сприйняття докорінно змінилися. Нині

він сприймається не стільки як пов'язаний з давніми українськими традиціями, скільки як пов'язаний з російською церковною культурою. Адже сучасним календарем користуються ті Церкви, які підтримують нашу Помісну Церкву, натомість наші опоненти і в першу чергу РПЦ – дотримуються старого календаря.

Водночас фактори з минулого, які стояли на перешкоді календарних змін, нині втрачають свою актуальність. Тому прагнення збереження і утвердження своєї, української, духовної ідентичності, захист від агресії «руського міра», вимагають від нас назрілого рішення – долучитися до більшості Помісних Православних Церков, запровадивши у вжиток новоюліанський календар, як більш точний астрономічно та церковно прийнятний, зі збереженням традиційної пасхалії.

Пропоную Собору ухвалити це рішення, якого чекає від нас і більшість вірних нашої Церкви, і більшість українського суспільства. Це рішення непросте, ми йшли до нього тривалий час, поступово, крок за кроком, і робимо його зважено. Але воно так само необхідне, як свого часу було необхідним рішення запровадити українську живу мову в богослужінні замість традиційної слов'янської, запровадити автокефальний устрій життя Церкви замість багатосотлітньої підлеглості. Не всі сприйняли ці рішення, не всі їх підтримали – але вони були правильними та життєво необхідними. Так само правильним і життєво необхідним для нас є рішення про календар.

Якщо буде згода Собору – пропоную розпочати загальне вживання новоюліанського календаря з 1 вересня цього року, коли розпочинається новий церковний рік. Разом із тим вважаю за необхідне забезпечити тим парафіям і монастирям, які бажають дотримуватися старого календаря, цю можливість. У календарній реформі ми не будемо нікого примушувати, даючи можливість прийняти необхідні зміни поступово і усвідомлено.

Пропозиції

Тож, підсумовуючи свою доповідь, я представляю на розгляд Собору такі пропозиції, які мають бути, у разі підтримки, зафіксовані в соборних рішеннях і постановах:

1. Дати оцінку діяльності Київської Митрополії та Предстоятеля за час, що минув від попереднього Собору.
2. Затвердити прийняті Священним Синодом УПЦ (ПЦУ) від часу попереднього Архієрейського Собору рішення, відображені у відповідних синодальних документах.

3. Повторно засвідчити бажання й готовність нашої Помісної Церкви розпочати діалог, мета якого – досягнення єдності українського православ'я навколо Київського престолу на засадах Томосу про автокефалію та згідно з викладеними принципами.
4. Підтримати Предстоятеля ПЦУ в питанні нашої незалежності від зовнішніх впливів на церковне життя і управління.
5. Затвердити Статут (положення) про управління УПЦ (ПЦУ).
6. Затвердити постанову про календарне питання і визначити перехід на новоюліанський календар з 1 вересня цього року, зберігаючи за парафіями та монастирями, які цього бажають, право використовувати старий календар.
7. Підтримати викладені у цій доповіді оцінки та пропозиції і взяти їх до уваги у подальшій праці з розбудови Помісної Церкви.

Дякую всім вам за увагу!

Нехай Бог благословить нас на плідну соборну працю, корисне обговорення та ухвалення правильних рішень, а Україні нехай дає перемогу над агресором і справедливий мир.

Христос воскрес!